

ESKİŞEHİR İLİ ALEVİLERİ İLE ÇUBUK YÖRESİ ALEVİLERİNİN İNANÇ PRATİKLERİNİN KARŞILAŞTIRILMASI

The Comparison Between Faith Practices Of Alawis In Eskişehir City And Cubuk Region

Doç. Dr. M. Sezai TÜRK^{1*}/ Yrd. Doç. Dr. Ahmet BIYIK²
Öğr. Gör. Ahmet GÜVEN³ /Öğr. Gör. Ayşe İŞİ⁴

Özet

Eskişehir ili Alevileri ile Ankara'nın Çubuk ilçesi Alevilerinin birçok boyutta karşılaştırmasını ele alan bu çalışmada yörelere göre Alevilik değerlerinin toplumda algılanışı ve uygulanışı araştırılmıştır. Eskişehir ili ve Çubuk ilçesi Alevi köylerindeki Alevi toplumunun Alevi kültür pratiklerini ve mevcut durumu tespit etmek amacıyla alan araştırması yöntemi kullanılmıştır. Anakütleyi oluşturan il nüfuslarında Alevi nüfusa ilişkin net bir sayı olmadığı için araştırmada örnekleme girecek birimler belirlenirken Kartopu Örnekleme yöntemi kullanılmıştır. Örneklemin evreni temsil etme durumu da gözönüne alınarak Köy muhtarlıkları, Alevi dernekleri ve Cem evleri vasıtasıyla Çubuk'ta 438 gözlem birimine ulaşılmış ve anket yüz yüze görüşme yöntemiyle uygulanmıştır. Eksik gözlem içeren anketler çıkarıldıktan sonra toplam gözlem sayısı 420 olmuştur. Aynı yöntem- Kartopu Örnekleme Yöntemi- kullanılarak Eskişehir'de 750 gözlem birimine ulaşılmış, ancak araştırmaya katılanlardan tüm sorulara cevap vermeyenler çıkarıldığında gözlem sayısı 408'de kalmıştır.

Çubuk ilçesinde 20 köyde 420 alevi vatandaşa anket uygulanmış, çalışmada Alevilik ve Bektaşilik inanç pratikleri köy insanına sorulmuş, çalışma süresince elde edilen veri ve materyaller belli kategorilerde toplanarak analiz edilmiştir. Aynı araştırma Eskişehir ili merkez ilçesinde gerçekleştirilmiş ve anketleri tam olarak dolduran 408 denekten elde edilen veriler Çubuk yöresinden elde edilen verilerle karşılaştırılmıştır.

^{1*} Gazi Üniversitesi, İletişim Fakültesi, Öğretim Üyesi

^{2**} Gazi Üniversitesi, Polatlı Sosyal Bilimler MYO, Öğretim Üyesi

^{3***} Gazi Üniversitesi, Polatlı Sosyal Bilimler MYO, Öğretim Elemanı

^{4****} Gazi Üniversitesi, Polatlı Sosyal Bilimler MYO, Öğretim Elemanı

Örneklem olarak seçilmiş olan Eskişehir ve Çubuk bölgesi Alevilerinin her ikisinin de Alevilik değerleri ve kavramlarını bildikleri ve yaşam pratiklerinde bu değer ve kavramların önemli derecede görünür olduğu araştırmada ortaya çıkmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Alevilik, Talip, Cem, Musahiplik

Abstract

The comparison between Alawis in Eskişehir city and Çubuk district of Ankara has been examined according to regions in this study with the perception and practices of Alewihood values in society in many respects,. Method of field research has been used in order to identify Alewi culture practices and current situation of Alewi society in Eskişehir city and Alewi villages of Çubuk district. Since there isn't an exact number of Alewi population in provinces that hold the large mass, while choosing areas for samples, method of snowball sampling has been used. Taking the sample's representation situation of the universe into consideration, 438 survey areas have been contacted via village headmen, Alewi associations and djemevis, and the questionnaire has been carried out through method of face to face conversation. After removing some questionnaires which include lack of observations, the total number is 420. By using the same method –Method of Snowball Sampling- 750 questionnaire results have reached to survey area, Eskişehir. However, when missing questionnaire and the people who haven't answered the questions are removed, the number has decreased 408.

In Çubuk district, the questionnaire has been applied to 420 Alewi citizens in 20 villages, the faith practices of Alewihood and Bektashism have been asked to villagers and the results and materials achieved during the study are analyzed through dividing into categories. The same survey has been carried out in the center district of Eskişehir city and results achieved at 408 samples who completed the questionnaire entirely and results achieved in Çubuk region have been compared.

In the study, it has been noticed that both of Alewis of Eskişehir and Çubuk region chosen as samples know Alewihood values and concepts, besides these values and concepts are significantly apparent in their living practices.

Keywords: Alewihood, Talip, Cem, Musahiplik

1.Giriş

Türk kültürü denildiğinde, Türk kavminin tarih sahnesine çıkışından başlayarak günümüze dek süregelen ve Türklerin yerleştikleri, yaşadıkları, bugün de yaşamakta oldukları yerlerde yarattıkları, şu an da etkinliğini sürdüren kültür anlaşılmalıdır (Ergun, 2004: 82) Türk kültürü içerisinde birçok alt kültür bulunmaktadır. Alt kültürlerin değerleri, inançları, hikâyeleri, kahramanları, örfleri o kültürü oluşturan önemli unsurlarıdır. Hiç şüphesiz alt kültürler temel değerleri ile üst kültürü etkilemektedir. Üst kültürü analiz etmek, anlayabilmek için onu oluşturan alt kültür değerlerini bilmek gerekmektedir.

Bu çalışma Anadolu Türk kültürünün önemli etkileyici unsurlarından biri olan Alevi kültürü inanç ve değerleri ve kendisini Alevi kabul eden insanların Alevi inanç ve değerlerini nasıl algıladıkları ve uyguladıklarını anlamaya yöneliktir.

Türk kültürünün önemli bir ögesi olan Alevi inanç ve düşüncelerindeki benzerliklere rağmen, dinî anlayış farklılığı, günümüz Türkiye'si için göz ardı edilemeyecek bir gerçekliktir. Adına ister dinî bir düşünce, ister mezhep, ister tarikat, isterse kültür ya da siyasal oluşum densin, Alevilik, farklı dinî/siyasî düşünceler ekseninde süregelen tarihsel ve sosyolojik bir olgudur (Yılmaz; 2009: 189). Görüşlerdeki farklılık sosyal bütünlüğümüz için bir eksiklik, kusur ya da engel değil, kültürel bir zenginliktir. Bu kültürel zenginliğe katkı sağlamak amacıyla bu çalışma yapılmıştır.

2.Kavramsal Çerçeve

Sözlük anlamına göre Alevi, Hz. Ali soyundan gelen, Hz. Ali'ye bağlı kimse demektir. Alevilik ise genel olarak Hz. Ali'yi sevmek ve onun soyunun yani Ehli Beyt'in yolundan gitmek olarak tanımlanabilir (Doğan, 1999; 39) . Ancak öteden beri Alevi-Bektaşî topluluklarını ifade etmek üzere bir takım terimler kullanılmış olmakla birlikte (Fırlı, 1990; 7-15) günümüzde en yaygın olanları Alevilik, Kızılbaşlık ve Bektaşiliktir. Terim olarak Alevilik farklı anlamlarda kullanılmaktadır. İslam tarihinde Hz. Ali'nin neslinden gelen, Fas ve Cezayir gibi bölgelerde hüküm süren bazı hanedanların adıdır. Tasavvufta ise Hz. Ali'ye nisbet edilen bir tarikat olup, silsile itibarıyla Hz. Peygamber'e, Hz. Ali vasıtasıyla ulaşan tarikatların genel ismidir (Uluoğlu, 1989; 369-370). Alevilikle Bektaşilik arasındaki fark ise Alevi olmak için alevi ana-babadan doğmak şart iken Bektaşî olmak için böyle bir şart olmamasıdır. İsteyen herkes nasip alıp Bektaşî olabilir (Eröz, 1990; 52-53). Alevilere Kızılbaş denmesiyle ilgili farklı yaklaşımlar olmakla birlikte (Eröz, 1990; 80-88) bunlar içerisinde daha

çok üzerinde durulan Şah İsmail'in babası Şeyh Haydar'ın talebelerine on iki imamı temsilen on iki dilimli kırmızı börg giydirmesi ve zamanla bu kullanımın yaygınlık kazanmasıdır. XV ve XVI. Yüzyıllarda Şeyh Haydar ve Şah İsmail taraftarlarının tanımlayıcı bir isim olarak kullanılan Kızılbaş kelimesinin yerine bugün daha çok Alevi kelimesi kullanılmaktadır (Üzüm, 1997; 3).

Alevi ve Bektaşî inanç grupları Anadolu'nun farklı coğrafyalarına yayılmış, bunlarla ilgili çok sayıda araştırma, tez veya makale çalışması yapılmıştır. Literatür taramasında, bu çalışmanın konusu olan Çubuk ve Eskişehir Alevi ve Bektaşî inanç ve değerleri üzerine yapılan çalışmalar belirlenmiştir. Çubuk ilçesi Alevi köyleri ile ilgili olarak başlıca çalışmalar; Çubuk Yöresi Aleviliğinde Dar Kurbanı, "Mustafa Güvenç (Alevi Dedesi) İle Görüşme, "Çubuk Yöresi Alevi Ocakları ve Kurucuları, Türabi Ocağı Dedeleri İle Görüşme, Cibali Ocağı ve Taliplerinin Alevilikle İlgili Görüşleri, Ahmet Kuzukıran(Alevi Dedesi) İle Görüşme, Çubuk yöresi Alevi Köyleri, Karaağaç Köyünde Muharrem Kurbanı, Çubuk Yöresinde Erkan" olarak sıralanabilir. Eskişehir ilindeki Alevi gruplarıyla ilgili yapılan çalışmalardan bazıları ise şunlardır: Eskişehir İli, Alevi-Bektaşî Köylerindeki İnanç Ritüellerinin Sosyolojik Analizi; Seyitgazi İlçesinde Bulunan Üryan Baba Zaviyesi ve Türbesi; Eskişehir Yöresi Alevi Bektaşî Kültürünün Temel Dinamikleri.

Fakat çalışmalarda Alevi toplumunun inanç hâkimiyetleri ve pratikleri konusu üzerinde fazla durulmadığı gibi farklı bölgelerde yaşayan Alevilerin bu pratikleri uygulama algılayışları karşılaştırılmamıştır. Bu çalışma varolan eksikliğin giderilmesinde katkı sağlayacaktır.

2.1. Araştırmanın Amacı ve Yöntemi

Bu çalışmada, Eskişehir ili ve Çubuk ilçesi Alevi köylerindeki Alevi toplumunun Alevi kültür pratiklerini ve mevcut durumu tespit etmek amacıyla alan araştırması yöntemi kullanılmıştır. Veri toplama aracı olarak anket tekniği tercih edilmiştir.

Hazırlanan anket formu iki bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde demografik özelliklerin belirlenmesine yönelik sorular yer alırken, ikinci bölümde ise Alevilikle ilgili kavram ve uygulamaların ölçülmesine yönelik sorular bulunmaktadır.

2.2. Araştırmanın Anakütle ve Örnekleme

Türkiye'de yaşayan Alevi nüfusuna ilişkin çeşitli kaynaklarda birbirinden çok farklı rakamlar verilmektedir. Yapılan açıklamalarda Türkiye'deki Alevi nüfus 7 (<http://www.yenisafak.com.tr/>; Erişim: 15.08.2014) ile 25 milyon arasında değişmek-

tedir (<http://istanbul.indymedia.org/>, Erişim tarihi: 20.07.2014.) Dolayısıyla Eskişehir ve Çubuk'ta yaşayan Alevi nüfusu da tam olarak bilmek mümkün değildir.

Anakütleli oluşturan Alevi nüfusa ilişkin net bir sayı olmadığı için araştırmada kullanılacak bir çerçeve de mevcut değildir. Bu yüzden örnekleme girecek birimler belirlenirken Kartopu Örnekleme yöntemi kullanılmıştır. Örneklemin evreni temsil etme durumu da gözönüne alınarak Köy muhtarlıkları, Alevi dernekleri ve Cem evleri vasıtasıyla Çubuk'ta 438 gözlem birimine ulaşılmış ve anket yüz yüze görüşme yöntemiyle uygulanmıştır. Eksik gözlem içeren anketler çıkarıldıktan sonra toplam gözlem sayısı 420 olmuştur. Bu rakam Eskişehir'de 750'dir. Ancak ankete katılanlardan tüm sorulara cevap vermeyenler çıkarıldığında gözlem sayısı 408'de kalmıştır.

Bu çalışmada, Eskişehir ili ile birlikte Ankara ili Çubuk ilçesinde yaşayan Alevi vatandaşların tamamı anakütleli (evren) oluşturmaktadır.

2013 yılı nüfus kayıtlarına göre Eskişehir ili nüfusu 781.247 (<http://www.eskisehir2013.org.tr/index.php/tr/kent-rehberi/eskisehir/cografya-iklim-nufus/>, erişim tarihi:20.07.2014) dir. Fakat bu nüfus içerisinde alevi vatandaş sayısı tam olarak bilinmediğinden Çubuk ilçesinde olduğu gibi Eskişehir ilinde de kartopu örnekleme yöntemi uygulanarak anket katılımcılarına ulaşılmıştır.⁵

---

⁵ Bu sayılar il ve ilçedeki alevi nüfus sayısı tam olarak belli olmuş olsaydı istatistiki örneklem belirleme yöntemlerine göre belirlenecekti ve, n, örneklem hacmi; N, evren hacmi; z, güvenilirlik düzeyine ait tablo değeri, p ve q sırasıyla ilgilenilen olayın görülme ve görülme olasılıkları ve d, duyarlılık düzeyi olmak üzere, formülü kullanılacaktı.

Bu formüle göre; %95 güvenilirlikle $N=781247$, $z=1,96$, $p=q=0,5$ ve $d=0,05$ alınarak en uygun örneklem hacmi $n=384$ olarak hesaplanmıştır. Gözlem birimlerinin anketi cevaplamama durumu ve geçersiz sayılacak anketler düşünülerek örneklem hacmi 384'ün üzerinde örneğin 750 olarak belirlenmiştir. Yine aynı formülasyon uygulanarak 2013 nüfus verilerine göre 83449 olan Çubuk ilçesi için de örneklem hacmi 382 olarak ele alınmıştır.

1. Bulgular ve Yorumlar

1.1. Demografik Özellikler

Tablo.1 Demografik Özellikler

Değişken	Kategori	Eskişehir		Çubuk	
		Frekans	Yüzde	Frekans	Yüzde
Cinsiyet	Kadın	90	22,1	192	45,7
	Erkek	318	77,9	228	54,3
	Toplam	408	100,0	420	100
Yaş	20 yaş ve altı	24	5,9	66	15,7
	21-30 yaş	18	4,4	81	19,3
	31-40 yaş	72	17,6	108	25,7
	41 yaş ve üstü	294	72,1	165	39,3
	Toplam	408	100,0	420	100
Aylık Gelir	0-630 TL	24	5,9	135	32,1
	631-1000 TL	108	26,5	183	43,6
	1001-2000 TL	138	33,8	84	20
	2001 TL ve üstü	138	33,8	18	4,3
	Toplam	408	100,0	420	100
Eğitim Durumu	Okur-yazar değil	0	0,0	30	7,1
	Okur-yazar	30	7,4	63	15
	İlköğretim mezunu	144	35,3	171	40,7
	Lise mezunu	102	25,0	117	27,9
	Üniversite mezunu	132	32,4	39	9,3
	Toplam	408	100,0	420	100
Meslek	Ev Hanımı	24	5,9	129	30,7
	İşçi	72	17,6	81	19,3
	Memur	60	14,7	36	8,6
	Emekli	114	27,9	63	15
	Serbest Meslek	102	25,0	45	10,7
	Öğrenci	30	7,4	51	12,1
	İşsiz	6	1,5	15	3,6
	Toplam	408	100	420	100

Eskişehir ilinde yaşayan Alevilerin demografik özellikleri incelendiğinde; %78'ini erkekler, %22'sini kadınlar; yaklaşık %10'unu 30 yaş ve altı oluştururken %72 ile çoğunluğunu 41 yaş ve üstü kişiler oluşturmaktadır. Eğitim durumu Çubuk ilçesine bağlı köylerde yaşayan Alevilerin ise %54'ünü erkekler, %46'sını kadınlar; %35'ini 30 yaş ve altı oluştururken %39 ile çoğunluğunu 41 yaş ve üstü kişiler oluşturmaktadır.

Aylık gelirlerine göre incelendiğinde Eskişehir Alevilerinin yaklaşık %32'sinin

1000 TL ve altında, %34'ünün 1001-2000 TL arasında ve %34'ünün de 2000 TL'nin üstünde aylık gelire sahip olduğu görülmektedir. Çubuk Alevilerinin ise yaklaşık %76'sının 1000 TL ve altında, %20'sinin 1001-2000 TL arasında ve %4'ünün 2000 TL'nin üstünde aylık gelire sahip olduğu görülmektedir.

Araştırmaya katılan Aleviler eğitim durumuna göre incelendiğinde Eskişehir'de yaşayan Alevilerden okur-yazar olmayan Alevinin bulunmadığı, %43'ünün ilköğretim mezunu, %25'inin lise mezunu ve %32'sinin üniversite mezunu ve lisansüstü eğitim almış kişilerden oluştuğu görülmektedir. Çubuk ilçesine bağlı köylerde yaşayan Alevilerin ise yaklaşık %63'ünün ilköğretim mezunu ve hiç eğitim almamış olan kişilerden oluştuğu, %28'inin lise mezunu ve %9'unun üniversite mezunu ve lisansüstü eğitim almış kişilerden oluştuğu görülmektedir.

Meslek dağılımına göre incelendiğinde ise Eskişehir Alevilerinin %28 ile çoğunluğunu emekliler, %25'ini serbest meslek sahipleri ve %1,5'ini işsizler oluşturmaktadır. Çubuk Yöresi Alevilerinin %31 ile çoğunluğunu ev hanımları, %12'sini öğrenciler ve %4'ünü işsizler oluşturmaktadır.

Araştırmaya katılan Alevilerin demografik özellikleri incelendiğinde Eskişehir'de yaşayan Alevilerin Çubuk Yöresi köylerinde yaşayan Alevilere göre hem çalışmayan nüfusun az olması, hem de eğitim seviyelerinin ve aylık gelirlerinin daha fazla olması, köy-kent ayrımını ortaya koymaktadır.

1.2. Alevi Kültürü ile İlgili Özellikler

Araştırmaya katılanlara “Kendinizi nasıl tanımlıyorsunuz?” sorusu yöneltilerek Aleviliğin hangi koluna mensup oldukları araştırılmak istenmiştir. Eskişehir Alevilerinin %18'i Ocakzadeler koluna mensupken, Çubuk Alevilerinin %26 ile büyük bir çoğunluğu bu kola mensup olduğunu ifade etmiştir. Eskişehir Alevilerinin yaklaşık %9'u Dedeganlar, %9'u Çelebiler ve %7'si Babaganlar koluna mensupken Çubuk Alevilerinin %17'si Dedeganlar, %4'ü Çelebiler ve %6'sı da Babaganlar koluna mensuptur. Bu kolların dışında başka bir kola mensup olduğunu ifade eden Eskişehir Alevilerinin oranı %29'dur. Çubuk Alevilerinin ise %17'si bu kolların dışında başka bir kola mensup olduğunu ifade etmiştir. Anket formları incelendiğinde “Diğer” seçeneğini işaretleyen hem Eskişehir hem de Çubuk Alevilerinin çoğunun kendini “Talip”⁶

⁶ **Talip:** Kelime anlamına bağlı olarak, “yol” a girmek isteyen, girdikten sonra da “yol”un edep ve erkânına uygun davranmaya gayret gösteren kişidir.

olarak nitelendirdiği görülmektedir. Her iki bölgede de hangi kola mensup olduğunu bilmeyen Alevilerin oranı ise birbirine çok yakındır. (Tablo.2)

Tablo.2 Aleviliğin Kolu

Aleviliğin Kolu	Eskişehir		Çubuk	
	Frekans	Yüzde	Frekans	Yüzde
Ocazadeler	72	17,7	111	26,4
Dedeganlar	36	8,8	72	17,1
Çelebiler	36	8,8	18	4,3
Babaganlar	30	7,4	24	5,7
Diğer	120	29,4	72	17,1
Bilmiyorum	114	27,9	123	29,3
Toplam	408	100	420	100

Araştırmaya katılan Alevilerin Alevilik kültüründe yer alan Hızır, Abdal Musa, Adak ve Muharrem Orucu kurbanlarından hangilerini kestirdikleri incelendiğinde; Eskişehir Alevilerinin %25'inin, Çubuk Alevilerinin ise %24'ünün yalnızca adak kurbanı kestirdikleri görülmektedir. Bu kurbanlardan herhangi ikisini veya üçünü kestiren Eskişehir Alevilerinin oranı yaklaşık %31 iken bu oran Çubuk Alevilerinde %36'dır. Tablo.3 incelendiğinde Eskişehir Alevilerinin yaklaşık %85'inin, Çubuk Alevilerinin ise %89'unun Alevilik kültüründe yer alan kurbanlardan en az birini kestirdikleri söylenebilir.

Tablo.3 Kesilen Kurbanlara Göre Dağılım

Kurban Türü	Eskişehir		Çubuk	
	Frekans	Yüzde	Frekans	Yüzde
Hızır	6	1,5	21	5
Abdal Musa	18	4,4	48	11,4
Adak	102	25	102	24,3
Muharrem Orucu Kurbanı	30	7,4	9	2,1
Herhangi ikisi veya üçü	126	30,9	153	36,4
Hepsini	66	16,2	39	9,3
Hiçbirini kestirmedim	60	14,7	48	11,4
Toplam	408	100	420	100

Araştırmaya katılan Alevilerin Alevilik kültüründe yer alan On dört Masum-u Pak ve Hızır oruçlarından hangilerini tuttukları araştırılmıştır. Eskişehir Alevilerinin yaklaşık %29'unun yalnız On dört Masum-u Pak Orucunu, %9'unun yalnız Hızır orucunu; Çubuk Alevilerinin ise %44'ünün yalnız On dört Masum-u Pak Orucunu,

%13'ünün Hızır orucunu tuttıkları gözlenmektedir. Eskişehir Alevilerinin yaklaşık %62'sinin bu oruçlardan en az birini tuttuğu gözlemlenirken Çubuk Alevilerinde bu oran %5 daha fazladır. Tablo 4 incelendiğinde Çubuk Alevilerinde oruçla ilgili değerlere bağlılığın Eskişehir Alevilerine göre biraz daha yüksek olduğu görülmektedir.

Tablo.4 Tutulan Oruçlara Göre Dağılım

Oruç Türü	Eskişehir		Çubuk	
	Frekans	Yüzde	Frekans	Yüzde
On dört Masum-u Pak Orucu	120	29,4	183	43,6
Hızır Orucu	36	8,8	54	12,9
Her ikisini de	96	23,5	45	10,7
Hiçbirini tutmadım	156	38,2	138	32,9
Toplam	408	100	420	100

Tablo.5 Alevilikle İlgili Özellikler

		Eskişehir			Çubuk		
		Evet	Hayır	Toplam	Evet	Hayır	Toplam
Musahip nedir biliyor musunuz?	Frekans	366	42	408	309	111	420
	%	89,7	10,3	100	73,6	26,4	100
Musahibiniz var mı?	Frekans	156	210	366	201	108	309
	%	42,6	57,4	100	65,0	35,0	100
Hiç Cem yaptınız mı?	Frekans	264	144	408	330	90	420
	%	64,7	35,3	100	78,6	21,4	100
Cem'de görev aldınız mı?	Frekans	192	72	264	258	69	327
	%	72,7	27,3	100	78,9	21,1	100
Hiç ikrar verdiniz mi?	Frekans	276	132	408	216	204	420
	%	67,6	32,4	100	51,4	48,6	100
Alevi-Bektaşî büyüklerinin türbelerini hiç ziyaret ettiniz mi?	Frekans	378	30	408	354	66	420
	%	92,6	7,4	100	84,3	15,7	100
Dede ya da babalardan el aldınız mı?	Frekans	120	288	408	108	312	420
	%	29,4	70,6	100	25,7	74,3	100
Alevilikle İlgili kurbanlardan herhangi birini kestirdiniz mi?	Frekans	348	60	408	372	48	420
	%	85,3	14,7	100	88,6	11,4	100

Alevilikle ilgili oruçlardan herhangi birini tuttunuz mu?	Frekans	264	144	408	282	138	420
	%	64,7	35,3	100	67,1	32,9	100
Bayramlarda halka/tarikat namazı hiç kıldınız mı?	Frekans	318	90	408	162	258	420
	%	77,9	22,1	100	38,6	61,4	100
Hiç Niyaz ettiniz mi?	Frekans	384	24	408	294	126	420
	%	94,1	5,9	100	70,0	30,0	100
Hizmet görme ve baş okutma ücreti verdiniz mi?	Frekans	288	120	408	258	162	420
	%	70,6	29,4	100	61,4	38,6	100
Hiç Semah döndünüz mü?	Frekans	216	192	408	246	174	420
	%	52,9	47,1	100	58,6	41,4	100
Bağlama çalar mısınız?	Frekans	102	306	408	99	321	420
	%	25,0	75,0	100	23,6	76,4	100

Yukarıdaki tablo genel olarak incelendiğinde;

Eskişehir’de yaşayan Alevilerin yaklaşık %90’ının Musahiplik kavramını bildiği, %65’inin hayatında en az bir kez Cem yaptığı, %93’ünün Alevi Bektaşî büyüklerinin türbelerini ziyaret ettiği, %85’inin Alevilikle ilgili kurbanlardan en az birini kestirdiği, %65’inin Alevilikteki oruçlardan herhangi birini tuttuğu ve %94’ünün niyaz ettiği görülmektedir.

Çubuk yöresine bağlı köylerde yaşayan Alevilerin ise yaklaşık %74’ünün Musahiplik kavramını bildiği, %79’unun hayatında en az bir kez Cem yaptığı, %84’ünün Alevi Bektaşî büyüklerinin türbelerini ziyaret ettiği, %89’unun Alevilikle ilgili kurbanlardan en az birini kestirdiği, %67’sinin Alevilikteki oruçlardan herhangi birini tuttuğu ve %70’inin niyaz ettiği görülmektedir.

Örnekleme olarak seçilmiş olan Eskişehir ve Çubuk bölgesi Alevilerinin her ikisinin de Alevilik değer ve kavramlarını bildikleri ve yaşam pratiklerinde bu değer ve kavramların önemli derecede görünür olduğu araştırmada ortaya çıkmaktadır.

1.1. Cinsiyet, Yaş ve Eğitim Durumuna Göre Alevilik Kültürü ile İlgili Özellikler

Değişkenler arasındaki ilişkiler, Ki-kare analizi ile araştırılmıştır. Aynı ayrı cinsiyet, yaş ve eğitim durumu değişkenleri ile Alevilik kültürü ile ilgili herhangi bir uygu-

lama arasında ilişki olmadığını ifade eden sıfır hipotezinin testinde ki-kare ve/veya en çok olabilirlik oran istatistikleri kullanılmıştır. Analiz sonucuna göre;

Eskişehir Alevilerinde cinsiyet ile Musahiplik kavramını bilme, cem yapma, ikrar verme, halka/tarikat namazı kılma, niyaz etme ve semah dönme arasında ilişki olduğu belirlenmiştir. Çubuk Alevilerinde ise cinsiyet ile Cem'de görev alma, ikrar verme, türbe ziyareti yapma, halka/tarikat namazı kılma, niyaz etme, semah dönme ve bağlama çalma arasında ilişki bulunmaktadır. Diğer değişkenler ile cinsiyet arasında bir ilişki bulunmamaktadır. Genel olarak yapılan ibadetler açısından kadın-erkek arasında bir farklılık olmadığı görülmektedir.

Eskişehir Alevilerinde yaş ile diğer tüm değişkenler arasında; Çubuk Alevilerinde ise yaş ile bağlama çalma dışındaki tüm değişkenler arasında ilişki bulunmaktadır. Yani her iki bölgede yaşayanlarda da Alevilik kültürü ile ilgili kavram ve uygulamaların yaşa göre farklılık gösterdiği belirlenmiştir.

Eskişehir Alevilerinde eğitim durumu ile musahiplik kavramını bilme, musahibi olma, oruç tutma, hizmet görme/baş okutma ücreti verme ve niyaz etme değişkenleri arasında ilişki olmadığı, yani bu kavram ve uygulamaların eğitim durumuna göre farklılık göstermediği; Çubuk Alevilerinde ise yalnızca niyaz etmede eğitim durumuna göre farklılık olmadığı belirlenmiştir.

1.2. Aleviliğin Koluna Göre Alevilik Kültürü ile İlgili Özellikler

Aleviliğin kolu ile Alevilikte yapılan ibadetler arasında bir ilişki olup olmadığını analiz etmek için Tablo.6,7 ve 8'deki çapraz tablolar düzenlenmiş ve aşağıdaki hipotezler ki-kare analizi ile test edilmiştir.

H_0 : Aleviliğin kolu ile türbe ziyareti yapma arasında ilişki yoktur.

H_0 : Aleviliğin kolu ile kurban kesme arasında ilişki yoktur.

H_0 : Aleviliğin kolu ile oruç tutma arasında ilişki yoktur.

Hipotezlerin testinde kullanılan Ki-kare ve En çok olabilirlik oran istatistikleri ile olasılık değerleri (p) tablolarının son satırında verilmiştir. Olasılık değeri(p)'nin 0,05'ten küçük olması durumunda sıfır hipotezi reddedilir ve iki değişkenin birbiriyle ilişki olduğu söylenir.

Tablo.6 Aleviliğin Koluna Göre Türbe Ziyareti Yapma Durumu

Aleviliğin Kolu		Eskişehir			Çubuk		
		Evete	Hayır	Toplam	Evete	Hayır	Toplam
Ocakzadeler	Frekans	72	0	72	99	12	111
	%	100,0	0,0	100,0	89,2	10,8	100
Dedeganlar	Frekans	18	18	36	66	6	72
	%	50,0	50,0	100,0	91,7	8,3	100
Çelebiler	Frekans	36	0	36	3	15	18
	%	100,0	0,0	100,0	16,7	83,3	100
Babaganlar	Frekans	30	0	30	21	3	24
	%	100,0	0,0	100,0	87,5	12,5	100
Diğer	Frekans	114	6	120	69	3	72
	%	95,0	5,0	100,0	95,8	4,2	100
Bilmiyorum	Frekans	108	6	114	96	27	123
	%	94,7	5,3	100,0	78	22	100
Toplam	Frekans	378	30	408	354	66	420
	%	92,6	7,4	100,0	84,3	15,7	100
Ençok olablirlik İst./p		G ² =69,78	p=0,000		G ² =59,26	p=0,000	

Tablo.7 Aleviliğin Koluna Göre Kurban Kesme Durumu

Aleviliğin Kolu		Eskişehir			Çubuk		
		Evete	Hayır	Toplam	Evete	Hayır	Toplam
Ocakzadeler	Frekans	72	0	72	105	6	111
	%	100,0	0,0	100,0	94,6	5,4	100
Dedeganlar	Frekans	36	0	36	63	9	72
	%	100,0	0,0	100,0	87,5	12,5	100
Çelebiler	Frekans	36	0	36	15	3	18
	%	100,0	0,0	100,0	83,3	16,7	100
Babaganlar	Frekans	30	0	30	24	0	24
	%	100,0	0,0	100,0	100	0	100
Diğer	Frekans	102	18	120	60	12	72
	%	85,0	15,0	100,0	83,3	16,7	100
Bilmiyorum	Frekans	72	42	114	105	18	123
	%	63,2	36,8	100,0	85,4	14,6	100
Toplam	Frekans	348	60	408	372	48	420
	%	85,3	14,7	100,0	88,6	11,4	100
Ençok olablirlik İst./p		G ² =89,24	p=0,000		G ² =14,07	p=0,015	

Tablo.8 Aleviliğin Koluna Göre Oruç Tutma Durumu

Aleviliğin Kolu		Eskişehir			Çubuk		
		Evet	Hayır	Toplam	Evet	Hayır	Toplam
Ocazadeler	Frekans	48	24	72	93	18	111
	%	66,7	33,3	100,0	83,8	16,2	100
Dedeganlar	Frekans	30	6	36	27	45	72
	%	83,3	16,7	100,0	37,5	62,5	100
Çelebiler	Frekans	36	0	36	12	6	18
	%	100,0	0,0	100,0	66,7	33,3	100
Babaganlar	Frekans	24	6	30	24	0	24
	%	80,0	20,0	100,0	100	0	100
Diğer	Frekans	72	48	120	30	42	72
	%	60,0	40,0	100,0	41,7	58,3	100
Bilmiyorum	Frekans	54	60	114	96	27	123
	%	47,4	52,6	100,0	78	22	100
Toplam	Frekans	264	144	408	282	138	420
	%	64,7	35,3	100,0	67,1	32,9	100
Ki-kare İst./p		$\chi^2=44,47$	$p=0,000$		$\chi^2=82,17$	$p=0,000$	

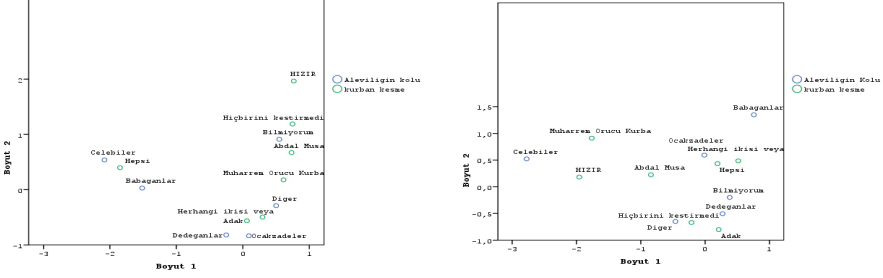
Ki-kare analizi sonucunda yukarıdaki hipotezlerin tamamı %5 anlamlılık düzeyinde reddedilmiştir. Aleviliğin kolu ile Alevi-Bektaşî büyüklerinin türbelerini ziyaret etme, kurban kesme ve oruç tutma arasında ayrı ayrı ilişki olduğu %95 güvenlilikle belirlenmiştir. Bu durumda türbe ziyareti yapma, kurban kesme ve oruç tutma ibadetleri her iki bölge Alevilerinde de Aleviliğin koluna göre farklılık göstermektedir.

Ayrıca, Aleviliğin kolu ile kesilen kurban cinsi arasındaki ilişki araştırılmış ve ki-kare 321,210 ve p değeri 0,00 olarak bulunarak bu iki değişken arasında ilişki olduğu, yani Aleviliğin koluna göre kesilen kurban cinsinde farklılık olduğu %5 anlamlılık düzeyinde belirlenmiştir.

Aleviliğin hangi koluna mensup olanların genellikle hangi kurbanları kestirdiğinin araştırılmasında Correspondance (Uyum) Analizi⁷ kullanılmış ve aşağıdaki grafik elde edilmiştir. Grafikte birbirine yakın olan noktaların birbirleriyle ilişkili oldukları söylenir.

7 Uyum analizi, kategorik değişkenlerin kategorileri arasındaki ilişkileri ve aynı zamanda kategorik değişkenler arasındaki ilişkileri çapraz tablolardan hareketle çizilen ve harita adı verilen grafikler yardımıyla incelemeyi sağlayan istatistiksel bir tekniktir.

Grafik.1 Aleviliğin Kolu ve Kesilen Kurban Cinsi Dağılımı (Eskişehir/Çubuk)

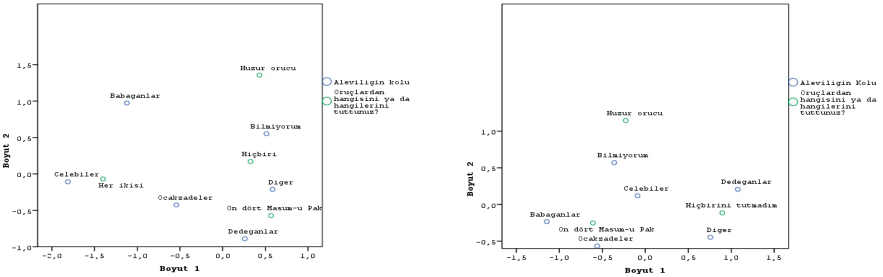

Yukarıdaki grafikler incelendiğinde Eskişehir Alevilerinden Çelebiler ve Babaganlar koluna mensup olan Alevilerin, Çubuk yöresi Alevilerinden ise Ocakzadeler koluna mensup olan Alevilerin genellikle kurbanların tamamını kestirdikleri gözlenmektedir. Kendilerini çoğunlukla “Talip” olarak niteleyen ve diğer bir kola mensup olduklarını belirten Alevilerden Eskişehir’de yaşayanların bu kurbanlardan herhangi ikisi veya üçünü kestirdikleri, Çubuk’ta yaşayanların ise Alevilik kültüründeki kurbanlardan hiçbirini kestirmedikleri gözlenmektedir. Ayrıca, her iki bölgede de Dedeğanlar koluna mensup Alevilerin genellikle Adak kurbanı kestirme eğilimi gösterdikleri gözlenmektedir.

Aleviliğin kolu ile tutulan oruç cinsi arasındaki ilişki araştırılmış ve ki-kare değeri 188,860 ve p değeri 0,00 olarak bulunarak bu iki değişken arasında ilişki olduğu, yani Aleviliğin koluna göre tutulan oruç cinsinde farklılık olduğu %5 anlamlılık düzeyinde kararlaştırılmıştır.

Yine Aleviliğin koluna bağlı olarak hangi orucun tutulduğu, Correspondance Analizi ile incelenmiş ve Grafik.2 elde edilmiştir.

Grafik.2 Aleviliğin Kolu ve Tutulan Oruç Dağılımı (Eskişehir/Çubuk)

Yandaki grafikler incelendiğinde Dedeganlar ve kendilerini “Talip” olarak niteleyen Alevilerden Eskişehir’de yaşayanların genellikle On dört Masum-u Pak orucunu tutma eğiliminde oldukları, Çubuk’ta yaşayanların ise Alevilik kültüründeki oruçlardan hiçbirini tutmadıkları gözlenmektedir. Eskişehir’de Çelebiler her iki orucu tutma eğilimi gösterirken, Çubuk’ta Babaganlar ve Ocakzadelerin genellikle On dört Masum-u Pak orucunu tuttıkları gözlenmektedir.

3. Sonuç ve Değerlendirmeler

Eskişehir ve Çubuk yöresi Alevilerinin yaşam pratiklerinin karşılaştırmasını konu alan bu çalışma aynı zamanda kentli ve köylü Alevilerin yaşam pratiklerinin de karşılaştırmasını ele almaktadır.

Demografik özellikler dikkate alındığında, kent yaşamının sunduğu imkanlar doğrultusunda Eskişehir Alevilerinin Çubuk Alevilerine göre, işsizlik oranı daha az, eğitim durumu daha yüksek, gelir durumunun daha iyi olduğu söylenebilir.

Eskişehir Alevilerinde demografik özelliklerden cinsiyet ile Musahiplik kavramını bilme, cem yapma, ikrar verme, halka/tarikat namazı kılma, niyaz etme ve semah dönme arasında ilişki olduğu belirlenmiştir. Çubuk Alevilerinde ise, cinsiyet ile Cem’de görev alma, ikrar verme, türbe ziyareti yapma, halka/tarikat namazı kılma, niyaz etme, semah dönme ve bağlama çalma arasında ilişki tespit edilmiştir. Diğer değişkenler ile cinsiyet arasında bir ilişki bulunmamaktadır. Genel olarak yapılan ibadetler açısından kadın-erkek arasında bir farklılık olmadığı görülmektedir.

Eskişehir Alevilerinde yaş ile diğer tüm değişkenler arasındaki ilişkiler göz önünde tutulduğunda; Çubuk Alevilerinde yaş ile bağlama çalma dışındaki tüm değişkenler arasında ilişki bulunmaktadır. Yani her iki bölgede yaşayanlarda da Alevilik kültürü ile ilgili kavram ve uygulamaların yaşa göre farklılık gösterdiği belirlenmiştir.

Eskişehir Alevilerinde eğitim durumu ile musahiplik kavramını bilme, musahibi olma, oruç tutma, hizmet görme/baş okutma ücreti verme ve niyaz etme değişkenleri arasında ilişki olmadığı, yani bu kavram ve uygulamaların eğitim durumuna göre farklılık göstermediği; Çubuk Alevilerinde ise yalnızca niyaz etmede eğitim durumuna göre farklılık olmadığı belirlenmiştir.

Karşılaştırmada bölgeye göre Aleviliğin hangi koluna mensup oldukları araştırılmak istenmiş ve Eskişehir Alevilerinin %18’inin Çubuk Alevilerinin ise %26’sının Ocakzadeler koluna mensup olduğu belirlenmiştir. Eskişehir Alevilerinin yaklaşık %9’u Dedeganlar, %9’u Çelebiler ve %7’si Babaganlar koluna mensupken Çubuk

Alevilerinin %17'si Dedeganlar, %4'ü Çelebiler ve %6'sı da Babaganlar koluna mensuptur. Bu kolların dışında başka bir kola mensup olduğunu ifade eden Eskişehir Alevilerinin oranı %29'dur. Çubuk Alevilerinin ise %17'si bu kolların dışında başka bir kola mensup olduğunu ifade etmiştir.

Çalışmanın sonuçlarına göre; türbe ziyareti yapma, kurban kesme ve oruç tutma ibadetleri her iki bölge Alevilerinde de Aleviliğin koluna göre farklılık göstermektedir.

Örneklem olarak seçilmiş olan Eskişehir ve Çubuk bölgesi Alevilerinin her ikisinin de Alevilik değer ve kavramlarını bildikleri ve yaşam pratiklerinde bu değer ve kavramların önemli derecede görünür olduğu araştırmada ortaya çıkmaktadır.

KAYNAKÇA

Alevi nüfus 7 milyon, <http://www.yenisafak.com.tr/Politika/?i=153480>; Erişim: 15.08.2014

Milliyet'teki Aptallara Yanıt: Aleviler 25 milyon!", <http://istanbul.indymedia.org/tr/news/2007/03/176732.php>, Erişim tarihi: 20.07.2014

Doğan, Ergun (2004); Türk Bireyi Kuramına Giriş, İmge Kitabevi, 2. baskı, Ankara

Doğan, Mehmet (1999); Büyük Türkçe Sözlük, Bahar Yayınları, İstanbul.

Eröz, Mehmet (1990); Türkiye'de Alevilik ve Bektaşilik, Kültür Bakanlığı, Ankara.

Fırlı, Ethem Ruhi (1990); Türkiye'de Alevilik Bektaşilik, İstanbul

Uludağ, Süleyman (1989); "Aleviyye", **DİA**, Cilt 2, İSAM, Ankara

Üzüm, İlyas (1997); Günümüz Aleviliği, İSAM, Ankara

Yılmaz, Hüseyin (2009); Alevilik-Sünnilik Açısından Din Kültürü ve Ahlâk Bilgisi Dersleri, C.Ü. İlahiyat Fakültesi Dergisi XIII/2, 189-209

EIN VERGLEICH DER GLAUBENSPrAKTIKEN VON ALEVITEN IN DER PROVINZ ESKİŞEHİR UND DER REGION ÇUBUK

Doç. Dr. M. Sezai TÜRK¹/ Yrd. Doç. Dr. Ahmet BIYIK²
Öğr. Gör. Ahmet GÜVEN³ /Öğr. Gör. Ayşe İŞİ⁴

Fazit

Die vorliegende Arbeit vergleicht unter verschiedenen Gesichtspunkten alevitische Glaubenspraxis aus der Provinz Eskişehir sowie der Kreisstadt Çubuk bei Ankara und untersucht dabei die gesellschaftliche Wahrnehmung und Praxis der alevitischen Werte in der jeweiligen Region. Um den Ist-Zustand alevitischer Kulturpraktiken festzustellen, wurde in der alevitischen Gemeinde der Provinz Eskişehir und in den alevitischen Dörfern der Kreisstadt Çubuk eine Feldstudie durchgeführt. Insofern aber die Einwohnerstatistik der betreffenden Städte keine expliziten Zahlen über die alevitische Bevölkerung liefern, wurde für die Bestimmung der Merkmalsträger der Stichprobe das Schneeballverfahren genutzt. Um eine repräsentative Stichprobe zu erhalten, wurden in Çubuk 438 Befragungen über die Ortsvorsteher, in den alevitischen Vereinen und religiösen Zentren (cem evi) durchgeführt. Die Erhebung wurde durch die Methode der persönlichen Befragung durchgeführt. Nach dem Abzug der Fragebögen mit Beobachtungsfehlern reduzierte sich die Gesamtzahl der Befragungen auf 420. In Eskişehir, wo ebenfalls das Schneeballverfahren genutzt wurde, konnten 750 Befragungen durchgeführt werden. Nach Abzug der fehlerhaften bzw. nicht beantworteten Fragebögen, lag die Zahl der gültigen Fragebögen bei 408.

In der Kreisstadt Çubuk wurden 420 alevitische Bürger in 20 Dörfern befragt. Die Dorfbevölkerung wurde nach Alevi- und Bektaschi-Glaubenspraktiken befragt und die während der Arbeit gewonnenen Daten und Materialien wurden in bestimmten Kategorien gesammelt und analysiert. Die gleiche Umfrage wurde auch im Stadtkreis der

-
- 1 Gazi Üniversitesi, İletişim Fakültesi, Öğretim Üyesi
  - 2 Gazi Üniversitesi, Polatlı Sosyal Bilimler MYO, Öğretim Üyesi
  - 3 Gazi Üniversitesi, Polatlı Sosyal Bilimler MYO, Öğretim Elemanı
  - 4 Gazi Üniversitesi, Polatlı Sosyal Bilimler MYO, Öğretim Elemanı

Provinz Eskişehir durchgeführt und die aus den Angaben der 408 gültigen Fragebögen gewonnenen Daten wurden mit den gewonnenen Daten aus der Region Çubuk verglichen.

Wenn man die demographischen Eigenheiten betrachtet, so kann zunächst festgehalten werden, dass Aleviten aus Eskişehir im Vergleich zu Aleviten aus Çubuk über eine geringere Arbeitslosenquote verfügen und in Bezug auf Bildungsstand sowie Einkommenssituation besser gestellt sind.

Bei Aleviten in Eskişehir wurde festgestellt, dass ein Zusammenhang zwischen dem **Geschlecht** und der Kenntnis zentraler Glaubensinhalte und -begriffe, wie „Musahiplik“ (soziale Wahlverwandtschaft), der „Praxis der Gottesandacht“ (cem yapma), dem „Gelöbnis, dem Weg des Alevitentums zu folgen“ (ikrar verme), der „Verrichtung des Gemeinschafts-/Kreisgebets“ (halka/tarikat namazı kılma), der „inständigen Bitte und dem Flehen“ (niyaz etme) und dem „Praktizieren des Ritualtanzes“ (semah dönme) besteht. Bei den Aleviten in Çubuk hingegen ist ein Zusammenhang zwischen dem Geschlecht einerseits und der „Bereitschaft, bei der Gottesandacht einen Dienst zu tun“ (Cem'de görev alma), dem „Gelöbnis, dem Weg des Alevitentums zu folgen“ (ikrar verme), „die Gräber der Heiligen zu besuchen“, der „Verrichtung des Gemeinschafts-/Kreisgebets“ (halka/tarikat namazı kılma), der „inständigen Bitte und dem Flehen“ (niyaz etme), dem „Praktizieren des Ritualtanzes“ (semah dönme) und dem „Spielen des Saiteninstruments bağlama“ gegeben. Zwischen den anderen Variablen und dem Geschlecht besteht kein Zusammenhang. Hinsichtlich der allgemeinen Glaubensrituale ist zu beobachten, dass zwischen Frauen und Männern kein Unterschied besteht.

Wenn man bei Aleviten in Eskişehir die Beziehungen zwischen **Alter** und den übrigen Variablen beachtet, stellt man fest, dass bei Aleviten in Çubuk ein Zusammenhang zwischen dem Alter und allen Variablen – davon ausgenommen das „Spielen des Saiteninstruments bağlama“ – besteht. Dies zeigt, dass Kenntnisse über Glaubensbegriffe und -praktiken der alevitischen Kultur bei Bewohnern beider Regionen je nach Alter unterschiedlich sind.

Es hat sich herausgestellt, dass bei Aleviten in Eskişehir keine Beziehung zwischen dem Bildungsstand und den Variablen wie der Kenntnis über den Begriff des „musahiplik“ (soziale Wahlverwandtschaft), dem „Wahlverwandter des Anderen sein“ (musahibi olma), dem „Fasten“ (oruç tutma), der „Übernahme einer bestimmten Auf-

gabe während der Gottesandacht“ (hizmet görme), der „Zahlung von Geldbeträgen für das Sündenkenntnis-Ritual“ (baş okutma ücreti verme) und der „inständigen Bitte und dem Flehen“ (niyaz etme) besteht und dass sich dies nicht nach dem Bildungsstand unterscheidet. Bei Aleviten in Çubuk hingegen hat es sich herausgestellt, dass beim Bildungsstand lediglich bei der „inständigen Bitte und Flehen“ (niyaz etme) kein Unterschied festzustellen war.

Der Vergleich sollte auch zeigen, zu welcher Richtung des Alevitentums die Menschen der jeweiligen Region zuzuordnen sind. Dabei gaben Aleviten in Eskişehir an, dass 18% von ihnen der Richtung des Ocakzadeler zugehörig sind, während mit 26 % ein Großteil der Aleviten in Çubuk angaben, dass sie ebenfalls zu dieser Richtung zu zählen sind. In Eskişehir sind ca. 9% der Aleviten der Tradition der Dedeganlar, 9% von ihnen jener der Çelebiler und 7% der Babaganlar zugehörig, während 17% der Aleviten in Çubuk der Dedeganlar, 4% der Richtung der Çelebiler und 6% der Babaganlar zuzurechnen sind. 29% der Aleviten in Eskişehir gaben an, dass sie einem anderen Zweig angehören, während der Anteil der Aleviten in Çubuk, die einem anderen Zweig außer den o.g. Richtungen zugehörig sind 17% betrug.

Den Untersuchungsergebnissen zufolge sind die Religionspraktiken wie der „Besuch der Gräber von Heiligen“ die „Opfertierbräuche“ und das „Fasten“ bei Aleviten beider Regionen je nach Richtung des Alevitentums unterschiedlich.

Die Untersuchung verdeutlicht auch, dass die als Stichprobe ausgewählten Aleviten der Regionen Eskişehir und Çubuk Werte und Begriffe des Alevitentums kennen und dass diese einen sichtbaren Einfluss auf ihre Lebenspraktiken ausüben.

Schlüsselbegriffe: Alevitentum, alevitischer Laie (talip), alevitische Gottesandacht (cem), soziale Wahlverwandtschaft (musahiplik)

